

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الگوریتم «روش اجتهاد استاد محمد مهدی شب زنده دار» - نگارش ۳

(برگرفته از درس خارج طهارت: سال ۱۳۹۲؛ جلسات ۱ تا ۶۶)

تعریف روش اجتهاد:

روش اجتهاد (تعریف اجمالی): مراحل گام به گام استفاده از منابع فقهی به کمک مبانی روش اجتهاد (تعریف تفصیلی): ترتیب بین مجاری (مراحل) + استفاده از قاعده / قواعد مناسب برای هر مجرا، برای استنباط از منابع فقهی به کمک مبانی

تعریف الگوریتم:

الگوریتم یعنی: فرآیند گام به گام انجام یک کار، بطوریکه هر واحد از آن برای انجام دهنده کار، بدون ابهام قابل انجام باشد.

نکات راهنما:

- در هر جایی از الگوریتم که یک قاعده فراخوان می‌شود، از ابزار «تحلیل قاعده» استفاده می‌شود. به عنوان نمونه جدول تحلیل «اصالة الحقیقة» در انتهای الگوریتم قابل مشاهده است.
- مواردیکه میان دو قلاب [] قرار داده شده است، محورهایی است که در «ساختار مقایسه الگوریتمها»^۱ موجود نبوده است.
- مواردیکه در ابتدای آن دایره • قرار داده شده است، فهرستهایی بدون ترتیب خاص هستند.
- آدرس مستندات متنی هر کدام از مراحل به صورت الگوی روبرو آمده است: (ج = جلسه؛ ص = صفحه؛ عبارت شروع مطلب)
- ملاک بودن یک محور در روش استاد، استفاده حداقل یکبار از آن محور، در مطالب ایشان بوده است.

۱ / مساله و موضوع شناسی

۱. [ترسیم نقشه بحث]:
 ۱. بیان نظام سوالات اصلی: (ج ۱؛ ص ۶؛ گفته شد که در این مطهر مقامات عده‌ای مورد بحث واقع خواهد شد. مقام اول در اثبات اصل مطهریت اسلام در مقابل سلب کلی می‌باشد. [...]) [مقام ششم درباره ...]
 ۱. بررسی ابعاد مساله: (ج ۳۱؛ ص ۴؛ مجموعاً دوازده شرط دیگر وجود دارد...)
 ۲. تعیین سوال مورد بحث از میان نظام سوالات: (ج ۱؛ مقام سوم در باره شرائط مطهریت اسلام است ... ما باید این مقام را بحث نمائیم)
۲. [تنقیح عناصر مساله]:
 ۱. احتمال پردازی در ناحیه مصداق مساله: (ج ۱؛ دو گونه کافر وجود دارد. یکی کافر اصلی و دیگری کافر ارتدادی است...)
 ۲. احتمال پردازی در ناحیه مفهوم مساله: (ج ۱؛ اقوال در تعریف کافر فطری: در تعریف کافر فطری اختلاف است ...) + (ج ۱۱؛ ص ۳؛ تحقیق مطلب ...)
 ۳. [بیان عبارت مساله]: (ج ۱؛ ص ۸؛ حال سوال این است که آیا اسلام مطهر همه کفار است؟...)

۲ / گردآوری اطلاعات

۱. [تفحص در منابع ثانویه (= اقوال فقهاء و وجوه متصور)]: (ج ۲؛ ص ۳؛ این نکته را توجه داشته باشید که...)
 ۱. [بیان اقوال فقهای شیعه در مساله]
 ۱. [از طریق مراجعه به منابع اصلی کلام فقها]: (ج ۳۴؛ ص ۲؛ با مراجعه به مبسوط ج ۵ ...)

^۱ مقصود ساختاری است که برای مطالعه تطبیقی الگوریتمهای اجتهاد، طراحی شده است.

۲. بیان اقوال فقهای عامه: (ج ۳۴؛ ص ۱؛ اصل این شرط در عامه مطرح است. و بین عامه سه قول نقل شده است...)

۳. [بیان وجوه متصور در مساله]

۲. تفحص در منابع اولیه (اصلی)

۱. تفحص در قرآن درباره موضوع: (ج ۲، ص ۴، به سه آیه از قرآن تمسک شده است)

۲. تفحص در روایات درباره موضوع: (ج ۲؛ ص ۴؛ از سنت هم پنج روایت...)

۳. تفحص در معلومات عقلی درباره موضوع: (ج ۱؛ ص ۲؛ طریق اول همان طریق منکلمین...)

۴. تفحص در منابع دیگر (اجماع، فطرت،...) درباره موضوع: (ج ۲؛ ص ۵؛ مرحوم شیخ طوسی در کتاب خلاف جلد ۵...)

۱. [تفحص در سیره ها؛ سیره متشرعه، سیره مسلمین، سنت قطعیه و...] درباره موضوع: (ج ۱۶، ص ۴، سیره متشرعه بر این بوده است...)+ (ج ۳۳؛ ص ۳؛ ثابا سیره رسول خدا...)+ (ج ۳۴؛ ص ۳؛ دلیل دیگر سیره...)

۵. تفحص در اصول عملی (موضوعی / حکمی) درباره موضوع

۱. [آیا ادله اجتهادی در مورد موضوع وجود دارد؟]: (ج ۱۷؛ ص ۱؛ گفتیم این دلیل پیش فرضی دارد...)

۱. آری: وارد تفحص در اصول عملیه هم، می شویم (از باب پاسخ به «نافین دلیل اجتهادی» یا تقویت دلیل اجتهادی)

۲. خیر:

۱. [اصول موضوعی]: (ج ۱۶؛ ص ۴؛ شک داریم که این مرتد...)

۲. [اصول حکمی منهای استصحاب]: (ج ۶۰؛ ص ۷؛ ما استصحاب را در شبهات حکمیة قائل نیستیم)

۳/ پردازش اطلاعات

۱. [بیان مدعی و مقدمات استدلال / فرضیه سازی]: (ج ۳۲؛ ص ۱ و ۳)+ (ج ۳۵؛ ص ۳)+ (ج ۲، ص ۳، برای اشتراط این...)+ (ج ۱۱، ص ۱، در اینجا یک قیاس...)

از طریق:

۱. [تحلیل عقلی حکم فقها برای پیدا کردن دلیل آن فنوا]: (ج ۳۳؛ ص ۱؛)

۲. بررسی صدور اطلاعات (پالایش اطلاعات/اعتبارسنجی اطلاعات)

۱. بررسی واسطه کتبی

۱. انتقال دهنده بوسیله قالب کتبی

۱. مولف

۲. تاریخ تألیف

۲. قالب کتبی

۱. خصوصیات ظاهری و حسی

۱. قطع و اندازه قالب کتبی

۲. تعداد صفحات

۳. نوع کاغذ

۴. جوهر کاغذ

۵. نوع تذهیب

۶. خط

۷. رسم الخط

۸. خصوصیات صحافی

۹. صحاف

۱۰. عبارت شروع...

۱۱. عبارت پایان...

۲. خصوصیات معنوی

۱. نسخه بردار (مستسخ): (ج ۲۲، ص ۱، این نسخه ارشادی است...)

۲. تاریخ استنساخ

۳. بررسی میزان شهرت: (ج ۳۶؛ ص ۴؛ روایت عیاشی بر فرض صحت...)

۴. ربط با مذهب یا فرقه ای خاص

۲. بررسی واسطه شفاهی (فراخوان الگوریتم رجالی)

۳. بررسی مخیر (فراخوان الگوریتم رجالی)

۴. بررسی نوع ربط مخبر با واقعه

۱. وحی
۲. حدیث قدسی
۳. سنت نبی صلی الله
۴. منابع دیگر علوم ائمه
۵. خیر حسی ائمه

۳. استخراج معانی (محمولات) از منابع معتبر

۱. کشف معانی اطلاعات مستخرج از قرآن

۱. یک واحد از اطلاعات قرآنی را بگير و مراحل زیر را طی کن

۱. مدلول تصویری^۲

۱. معانی مدلول حروف مبانی + خط و رسم الخط
۲. معانی مدلول ماده + خط و رسم الخط
 - [فراخوان قاعده تبادر + اصل عدم نقل]: (ج ۴۰؛ ص ۲؛ از واژه شهادت آن چه متبادر ...)
 - [اتفاق لغویون]: (ج ۴۰؛ ص ۲؛ بزرگان اهل لغت ...)
۳. معانی مدلول هئیت مفرد + خط و رسم الخط
۴. معانی مدلول جمله و شبه جمله + خط و رسم الخط: (ج ۳؛ ص ۱؛ مرحوم محقق بلاغی می فرماید ...)
۵. معانی مدلول سیاق و ساختار + رسم الخط

۲. مدلول تصدیقی عام

۱. معانی مدلول ماده + بُعد بلاغی
۲. معانی مدلول هئیت مفرد + بُعد بلاغی
۳. معانی مدلول جمله و شبه جمله + بُعد بلاغی: (ج ۲؛ ص ۶؛ از بعض قدمای مفسرین نقل شده است ...)
۴. معانی مدلول سیاق و ساختار + بُعد بلاغی
۵. معانی مدلول قرائن عامه دیگر
۶. معانی مدلول قرائن خاصه : موارد زیر را مرور و بررسی کن:

۱. قرائن متصل

۱. ویژگی های متکلم / ماتن
۲. ویژگی های مخاطب: (ج ۲؛ ص ۷؛ این خطاب به کسانی است که ...)
۳. ویژگی های پیام:
 - [قرائن متصله عقلیه]
 - [منفرداً]: (ج ۳؛ ص ۲؛ یک مساله قرائن عقلیه حافه ...)
 - [منصفاً]: (ج ۳، ص ۴، اگر در تک تک ...)
 - [قرائن متصله قرآنی]: (ج ۵؛ ص ۵؛ دو قرینه بیان کردیم، قرینه اول اولتک هم الضالون در ذیل آیه شریفه بود)
 - [قرائن متصله مربوط به اصل تشریح آیات]: (ج ۱۰، ص ۳، این ادله عموم و اطلاق ندارد ...)

۲. قرائن منفصل:

- [قرائن منفصله قرآنی]: (ج ۳؛ ص ۲؛ هم آیات شرعیه قرآنیه ...)
- [قرائن منفصله تاریخی]: (ج ۴، ص ۳، برای کسی که به تاریخ ...)

۳. حکم قانونی (مدلول تصدیقی قانونی)

۱. معانی مدلول ماده
۲. معانی مدلول هئیت مفرد

^۲ در مواردیکه مقابل مراحل «بررسی مدلول تصویری» یا «بررسی مدلول تصویری عام» مصداق خاصی ذکر نشده، اما در مراحل متاخر آن به مصادیقی اشاره شده باشد؛ متوجه می شویم مراحل متقدم نیز اجمالاً - براساس قواعد عربیت و علم اصول - طی شده است. هر چند ما بطور مشخص، مصادیقی بارزی را نیافته باشیم.

۳. معانی مدلول جمله و شبه جمله
۴. معانی مدلول سیاق و ساختار
۵. معانی مدلول قرائن عامه دیگر
۶. معانی مدلول قرائن خاصه: موارد زیر را مرور و بررسی کن:

۱. قرائن متصل

۱. خصلت‌های متکلم/ ماتن
۲. خصلت‌های مخاطب
۳. خصلت‌های پیام

۲. قرائن منفصل

۲. بین اطلاعاتی که معنای آنها در تمام لایه‌ها کشف شده، نسبت سنجی و اطلاعات را منسجم کن

۲. کشف معنای اطلاعات مستخرج از روایات

۱. یک واحد از اطلاعات روایی را بگیر و مراحل زیر را طی کن

۱. مدلول تصویری

۱. معانی مدلول حروف مبانی + خط و رسم الخط
۲. معانی مدلول ماده + خط و رسم الخط

- [فراخوان قاعده تبادر + اصل عدم نقل]: (ج ۴۰؛ ص ۲؛ از واژه شهادت آن چه متبادر ...)
- [آیا لغویون اتفاق دارند؟]

۱. بله: (ج ۴۰؛ ص ۲؛ بزرگان اهل لغت ...)

۲. خیر: قولشان حجت نیست: (ج ۴۰؛ ص ۶؛ در آنجا ممکن است بگوئیم ...)

- [انصراف]: (ج ۲۳، ص ۳، و این دو کلمه از صبیان انصراف دارد...) + (ج ۳۲؛ ص ۳؛ روایتی که میفرمایند ...)
- [بررسی انصراف از طریق تناسب حکم و موضوع]: (ج ۳۲؛ ص ۳؛ به عبارت دیگر روایت به تناسب حکم و موضوع قطعی انصراف از این افراد است)

- [تحصیل معنای لغت از طریق تطبیق آن در روایات]: (ج ۳۸؛ ص ۲؛ دلیل دوم ما در روایات مبارکات ...)

۳. معانی مدلول هئیت مفرد + خط و رسم الخط (ج ۸؛ ص ۷؛ بعد اسلامه چه معنایی دارد؟ آیا مصدر است یا اسم مصدر؟...) + (ج ۵۲؛ ص ۳؛ و فرقی در این استدلال نیست که این من ...)

۴. معانی مدلول جمله و شبه جمله + خط و رسم الخط
۵. معانی مدلول سیاق و ساختار + رسم الخط

۲. مدلول تصدیقی عام

۱. معانی مدلول ماده + بُعد بلاغی

- [فراخوان قاعده اصاله لحقیقه]: (ج ۵۴؛ ص ۴؛ راه این احراز هم اصالة الحقیقه...)

۲. معانی مدلول هئیت مفرد + بُعد بلاغی

۳. معانی مدلول جمله و شبه جمله + بُعد بلاغی: [بررسی اطلاق ادله]: (ج ۳۳؛ ص ۳؛ حق قول دوم است که ...) + (ج ۳۴؛ ص ۳؛ دلیل اول اطلاقات ...)

۴. معانی مدلول سیاق و ساختار + بُعد بلاغی

۵. معانی مدلول قرائن عامه دیگر

- [مفاهیم]: (ج ۸؛ ص ۵؛ این مطلب تمام است اگر در اصول مفهوم وصف و قید را بپذیریم ...)
- [دلالت سیاقیه]: [دلالت سیاقیه اصطلاح مرحوم مظفر است. ایشان دلالت اقتضاء و ... را از این قسم می‌دانند]
- [دلالت اقتضاء]: (ج ۱۲، ص ۲، صاحب جواهر در...)
- [عمل مشهور موجب جبران ضعف دلالت می‌شود]: (ج ۱۳، ص ۳، صاحب جواهر عبارتی دارند...)
- [قرینیت فهم اصحاب]: (ج ۲۶، ص ۵، محقق بزدی و محقق همدانی...) + (ج ۸۶، ص ۲، مضافا به اینکه...)
- [لزوم استهجانان عرفی] (اگر أخذ اطلاق موجب تخصیص اکثر شود، در اینصورت نمی‌توان به اطلاق نمود): (ج ۲۸، ص ۳، اگر بخواهیم به اطلاق این ...)

۶. معانی مدلول قرائن خاصه

۱. قرائن متصل

۱. ویژگی‌های متکلم/ ماتن

۲. ویژگی‌های مخاطب (ج ۷؛ ص ۴؛ اگر این آیه در مورد آنها باشد اگر بخواهد منشأ نزول باشد ...)

۳. ویژگی های پیام

- [قرائن متصله عقليه]: (ج ۸؛ ص ۱؛ بواسطه قرائن عقليه ...)
- [قربنيت سيره واضحه اهل بيت]: (ج ۹؛ ص ۲؛ و چون قربنه حافه در كلام وجود دارد...)
- [قرائن متصل روايي]: (ج ۹؛ ص ۲؛ ذيل قربنه است...)+ (ج ۹؛ ص ۴؛ قربنه مقابله...)+ (امتنان: ج ۲۴؛ ص ۱؛ اولين اشتراك مشترك...)+ (تناسب حکم و موضوع: ج ۳۰؛ ص ۱؛ اگر چنين معنا کردیم ...)
- [قرائن متصل لبي]: (ج ۹؛ ص ۲؛ و اين مطلب در اثر کثرت روايات و...)+ (ج ۲۸؛ ص ۱؛ در اینجا هم همین گونه است ...)

۲. قرائن منفصل

- [استفاده از قرائن تاريخي]: (ج ۳۱؛ ص ۱؛ اسلام اميرالمؤمنين ...)
- [سييره قطعيه]: (ج ۵۱؛ ص ۷؛ اشکال اين است که قطعا در اظهار ...)
- [ضرورت فقه]: (ج ۵۱؛ ص ۷؛ اشکال اين است که قطعا در اظهار ...)
- [قرائن منفصل روايي]:

۱. قربنيت رواياتی که كاملا مربوط به محتوای روايت مورد بحث می باشد

۱. قربنه منفصله اجمال دارد:

۱/ اجمال بين اقل و اكثر: در بيش از قدر متيقن به عموم عام تمسك ميشود.

(ج ۲۰؛ ص ۱، بنا بر اين مخصص منفصل...)

۲/ اجمال بين متباينين

۲. قربنه منفصله اجمال ندارد

۲. [قربنيت رواياتی که دارای محتوای نزديکی با روايت مورد بحث هستند هر چند محتوای آنها

كاملا مثل يكديگر نيست می تواند به عنوان موبدی در ظهور باشد]: (ج ۲۸؛ ص ۱، به خصوص که

شواهدی هم وجود دارد...)

۳. حکم قانونی (مدلول تصديقي قانونی)

۱. معانی مدلول ماده
۲. معانی مدلول هئيت مفرد
۳. معانی مدلول جمله و شبه جمله
۴. معانی مدلول سياق و ساختار
۵. معانی مدلول قرائن عامه ديگر
۶. معانی مدلول قرائن خاصه

۱. قرائن متصل

۱. خصلتهای متکلم/ ماتن

۲. خصلتهای مخاطب

۳. خصلتهای پیام (مانند جهت صدور، منابع ثانويه مانند سيره متشرعه، ...)

- [استفاده از ملازمات عرفيه قطعيه]: (ج ۱۶؛ ص ۵، زیرا بين اين همه اکرام...)
- [استخراج شرايط حکم از تحليل موضوع]: (ج ۳۲؛ ص ۳؛ صرف نظر از انصراف شهادت، قصد لازم دارد ...)
- [استفاده حکم به قربنه تالی فاسد داشتن يك مطلب]: (ج ۳۹؛ ص ۳؛ پس می فرمایند اين حرف درست نيست زیرا ...)

۲. قرائن منفصل

۲. [بررسی موارد روايات مشابه/ قريب المعنا یا قريب المضمون]: (ج ۵۳؛ ص ۴؛ ظاهر اين است که اين دو روايت يك مطلب است)

۱. اگر دو نقل با مضمون واحد داشتیم؛ از طرق زیر قابل علاج نيست:

- [يك ناقل ضابط و ديگری اضبط باشد]: (ج ۳۵؛ ص ۴؛ اشکال دوم عدم صحت...).

۳. [بررسی مؤيدات]:

- [تمسك به واضحات فقهی]: (ج ۳۳؛ ص ۳؛ علاوه بر اين از واضحات است ...)

^۳ هر چند اين قاعده برای رفع تعارض، بنا بر مسلك کفایت هر نوع مرجعی، ظاهرا قابل استفاده است.

۴. بین اطلاعاتی که معنای آنها در تمام لایه ها کشف شده، نسبت سنجی و اطلاعات را منسجم کن

۳. کشف اطلاعات مستخرج از عقل

۱. [بدون ارشاد آیات و روایات]

۲. [به ارشاد آیات و روایات]: (ج ۵۰؛ ص ۳؛ فرق تقریباً این است که ...)

۴. اطلاعات مستخرج از منابع دیگر (اجماع، فطرت، ...)

۱. [اثبات سیره از طریق سه منبع ذیل]: (ج ۳۴؛ ص ۳؛ اثبات این سیره با مراجعه به تواریخ ...)

۱. منابع تاریخ

۲. منابع روایی

۳. منابع اخبار فقها

۲. [پردازش اجماع]

۱. [بررسی منقول یا محصل بودن اجماع]

۱. محصل است:

۲. منقول است: (ج ۹، ص ۶، اما این اجماع منقوله است):

۲. [بررسی مخالف داشتن اجماع]: (ج ۱۶؛ ص ۲؛ اشکال صغروی ...)

۳. [بررسی مدرک داشتن اجماع]: (ج ۱۶؛ ص ۲؛ این اجماع با وجود ...)

۱. اجماع محتمل المدرک است: بنا بر مسلک معروف حجت نیست. (ج ۹، ص ۶، اجماع محتمل المدرک را حجت نمی دانند)

۲. مسلم المدرک است:

آیا اقوال در یک دلیل متمرکز است؟

۱. آری: با حساب احتمالات موجب اطمینان به اکتشاف رای معصوم می شود.

۲. خیر: اجماع مدرکی است و حجت نیست.

۴. [بررسی اکتفا به قدر متیقن بخاطر لبی بودن اجماع]: (ج ۱۲، ص ۲، زیرا دلیل لبی است...)

۵. [پردازش اصول عملیه]

۱. [اگر اصل عملی استصحاب است]

۱. اگر استصحاب اعتبار شرعی است

۱. اگر استصحاب حکمی است: استصحاب جاری نمی شود (ج ۱۷، ص ۵، استصحاب در شبهه حکمیه است...)

۲. اگر استصحاب مفهومی است:

۱. شک در مفهوم عرفی و لغوی است: (ج ۱۷، ص ۳، شبهات مفهومی دو قسم هستند...)

۱. [بررسی مثبت نبودن]: (ج ۲۴؛ ص ۱؛ جواب این است که این اصل مثبت است ...)

۲. [بررسی سببی یا مسببی بودن اصول عملیه]: (ج ۱۶، ص ۴، این دو استصحاب در ...)

۳. [بررسی فایده اصل عملی]: (ج ۱۷؛ ص ۵؛ بر فرض که استصحاب ...)

۲. شک در ناحیه ضیق یا وسعت مفهومی است که شارع اعتبار کرده است: در این صورت تعارض میان استصحاب عدم جعل با

استصحاب بقاء مجعول صورت می گیرد.

۱. [بررسی مثبت نبودن]: (ج ۲۴؛ ص ۱؛ جواب این است که این اصل مثبت است ...)

۲. [بررسی سببی یا مسببی بودن اصول عملیه]: (ج ۱۶، ص ۴، این دو استصحاب در ...)

۳. [بررسی فایده اصل عملی]: (ج ۱۷؛ ص ۵؛ بر فرض که استصحاب ...)

۳. اگر استصحاب موضوعی (مصادیقی) است.

۱. [بررسی مثبت نبودن]: (ج ۲۴؛ ص ۱؛ جواب این است که این اصل مثبت است ...)

۲. [بررسی سببی یا مسببی بودن اصول عملیه]: (ج ۱۶، ص ۴، این دو استصحاب در ...)

۳. [بررسی فایده اصل عملی]: (ج ۱۷؛ ص ۵؛ بر فرض که استصحاب ...)

۶. علاج تعارض میان تمام اطلاعات (بررسی انسجام بیرونی / انسجام قانونی)

۱. رفع تعارض آیه با ادله دیگر

۱. [رفع تعارض میان آیه، و آیات و روایات دیگر]: (ج ۳؛ ص ۴؛ اوامر فراوانی ...)

۱. [رفع تعارض میان آیه و روایات]: (ج ۴، ص ۱، ما دو طائفه ادله داریم): (ج ۴، ص ۴، در آیه فرموده شده است)

۲. [رفع تعارض میان آیه با دو طائفه روایات متعارض]: (ج ۵، ص ۷، بیان پنجم و ششم توقف...)

۲. [رفع تعارض میان آیه و سیره قطعیه اهل بیت علیهم السلام]: (ج ۴، ص ۴، حاصل مطلب این شد...)

۳. [رفع تعارض میان آیه و اجماع]: (ج ۳؛ ص ۴؛ مرحوم طبری در مجمع البیان...)
۴. [رفع تعارض میان آیه و دلیل غیر مستقل عقلی]: (ج ۳؛ ص ۵؛ اوامر فراوانی...)
۵. [رفع تعارض میان آیه و دلیل مستقل عقلی (دلیلی که واضح نباشد)]: (ج ۳؛ ص ۳؛ باز هم یک امر عقلی مسلمی است)
۲. رفع تعارض روایت با ادله دیگر

۱. [رفع تعارض میان روایت با اجماع] (ج ۹، ص ۲، در نتیجه این اطلاق...)

۲. [رفع تعارض میان روایت و اعراض مشهور]: (ج ۳۰، ص ۴، در حدیث اول اشکال شده است...)

۳. [رفع تعارض میان یک روایت با روایات دیگر] (ج ۹، ص ۲، در نتیجه این اطلاق...)

۱. [جمع دلایلی]: (ج ۵۸؛ ص ۱؛ گفتیم به دو وجه می توان استدلال کرد...)

۱. از باب مثال بودن مولفه های دو دسته روایت (ج ۵۸؛ ص ۱؛ این روایات مشتمل بر زیاده و ...)

۲. توجه به قرائن قطعی در مقام جمع؛ مانند اجماع و ضرورت... (ج ۵۸؛ ص ۱؛ این روایات مشتمل بر شهادت است. از طرفی

(...)

۳. از طریق تفکیک دو لایه ظاهری و باطنی (ج ۵۷؛ ص ۲؛ وجه اول مطلبی است که ...)

۴. از طریق توجه به محصور نبودن مولفه هایی که در هر یک از روایات آمده است (ج ۵۷؛ ص ۵؛ راه دوم این است ...)

۲. [عرضه بر کتاب]: (ج ۱۰؛ ص ۱؛ در بحث تعارض ...)

۱. اگر هر دو با کتاب موافقت دارند: تساقط

۲. اگر یکی با کتاب موافقت ندارد: کنار گذاشته می شود

۳. [خذ بما اشتهر بین اصحابک + خذ بالمجمع علیه بین الاصحاب]: (ج ۳۶؛ ص ۳؛ این مورد داخل در تعارض روایتین...)+ (ج ۱۴؛ ص ۱، زیرا

از شرائط حجیت خبر واحد...)

۴. [طرد یکی]:

۱. [تعارض با سنت قطعه به تواتر اجمالی]: (ج ۵۳؛ ص ۴؛ چون مجموع روایاتی که می گوید شهادتین لازم است حالا به هر

نحوی و لسانی، تواتر اجمالی دارد...)

۷. [انضمام مجموعه ای از ادله که هر یک به تنهایی از حجیت برخوردار نیست]: (ج ۱۶، ص ۵، مرحوم استاد به ...)

۸. [بررسی انسجام حکم مستنبط با منظومه ای احکام شریعت]: (ج ۳۱؛ ص ۱؛ همچنین معاضد و مؤید به ...)

۹. علاج نزاحم در مقام عمل (تعیین نسبت حکم و مصداق / انسجام عملی)

قاعده اصالة الحقيقة	محورها
اصالة الحقيقة	عنوان / عناوين قاعده
عند الشك في معنى المراد، بين الحقيقة و المجاز، الاصل اللفظي العقلائي يكون المراد مطابقا للمعنى الحقيقي	متن قاعده
المراد من اللفظ الدال على معنى مردد بين الحقيقة و المجاز	موضوع قاعده
يكون معنى الحقيقي للاصل	محمول قاعده
لفظي كه در مقام استعمال است (يعنى دلالت ارادى)	قيود موضوع و محمول و نسبت
معناى محتمل بين دو معناى حقيقى و مجازى، مراد کدام است؟	به چه مساله اى پاسخ مى دهد؟
وجود معناى مجازى	مبادى قاعده
حجيت ظهور، حجيت قواعد پايه زباني عقلاء	دليل اعتبار قاعده
فرابخشى	دامنه کاربرد قاعده (تبيپ شناسى قاعده: فرابخشى، نگرش ساز، قانون ساز، فرهنگ ساز)
در موارد وجود قرينه يا موجود محتمل القرينه، استفاده نمى شود.	نحوه استفاده (شرائط صحت و كارآمدى استفاده از قاعده)
لفظ داراى معناى حقيقى و مجازى	ورودى قاعده = مجراى قاعده
معناى مراد = معناى حقيقى	خروجى قاعده
اصالة الظهور	قواعد مرتبط + توصيف كيفيت رابطه
عقلاء	منبع قاعده